

גליון נושא: 'הוצאת עין הרע בעופרת'

בס"ד, יום ג' פרשת נח, ל' תשרי תשע"ז. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות. לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה' לע"נ הרב הגאון ישראל אליעזר קנריק בן רבי צבי מרדכי זצ"ל ראש ישיבת 'אור המאיר' פייקסקיל ניו-יורק. נלב"ע ר"ח חשון ת.נ.צ.ב.ה.

סגולות להוריד עין הרע

יציקת עופרת: יש הרבה סגולות לסילוק עין הרע, ורוחות רעות כגון אמירת לחש ועוד. במאמר זה נדון על האופן הנפוץ ומקובל מאוד בזמננו, הוצאת עין הרע באמצעות עופרת, ולדברי המטפלים בה היא סגולה ידועה מקדמת דנא, ובכחה לפעול גדולות ונצורות.

באידיש: אַבשפרעכרעס = אומרי לחש לסילוק עין הרע. אַבשפרעכן = לומר לחש על אדם זה לסילוק עין הרע. גיסן וַאָקס = ליצוק שעוה להוצאת עין הרע. גיסן בליי = ליצוק עופרת להוצאת עין הרע.

צדדי הנדון: ויש לדון האם יש בזה חשש של דרכי האמורי או חששות אחרים, או דלמא כיון שזה לרפואה מותר כמבואר בתוס' (בבא מציעא דף כז:) כיס וארנקי משום דמסמני - וא"ת והכתיב לא תנחשו וי"ל בשלהי במה אשה (שבת דף סז.) אמרינן כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי.

1. דעת האוסרים

אין מקור: טענת האוסרים הוא; מבחינה היסטורית זה התחדש לפני 200 שנה בלבד אי שם בארץ לא ידועה, ואין למנהג זה מקור מוסמך. והנה זה ברור שיש בגמ' הרבה סגולות, המותרים לכתחילה ואין לאוסרם משום ניחוש או משום דרכי האמורי, כאשר חז"ל בדקו

והמליצו על אותם סגולות. אולם הנדון מתחיל בעופרת שלא הוזכר במשנה ובגמ', בראשונים ובפוסקים. בזמן שיש בגמ' עצות והדרכות לעזור לבני אדם, וסגולות כנגד עין הרע (עיין ברכות נה:), וגם העופרת היה מצוי ביניהם, ומדוע לא המליצו לנו חז"ל להוציא עין הרע על ידי עופרת ???

פנינים

רפואות וישועות

מנהג התימנים: בעבר בפולין ובהונגריה היו האשכנזים עושים את הוצאת עין הרע, באמצעות שעוה, אולם כאן בארץ ישראל התחילו כולם לעשות זאת בעופרת כמנהג התימנים. ויש גם שעושים באמצעות בדיל.

וכך סדר עשיתו; מרתיחים עופרת בתוך סיר על האש, וכאשר העופרת נהפכת לנוזל שופכים את העופרת ג' פעמים לתוך כלי של מים צוננים, ומחזיקים את הכלי מעל ראשו של האדם החושש לעין הרע, והראש מכוסה במגבת (כשאין ברירה, עושים פעולות אלו גם שלא בנוכחותו של האדם), ובשעת השפיכה מזכירים שם האדם ושם אמו, ויש מוסיפים 'אלקא דמאיר ענני'. ויש מוסיפים לומר לחש לסילוק עין הרע (הלחש מועיל בפני עצמו גם בלי עופרת). ויש ששמים את שמו במים.

נקי בלי עינים: כעת בגמר היציקה, רואים מה מצב העין הרע ומה מצב האדם על פי צורת העופרת, כאשר העופרת נהפכת בתוך המים לגושים בצורות שונות, מתבוננים בגושים ורואים שם כמין דמויות עינים שהסתכלו על האדם, ועושים כן ג' פעמים (בפעם הראשונה רואים 'הרבה עינים', בפעם השנייה רואים 'קצת עינים', ובפעם השלישית רואים שזה 'נקי בלי עינים') או יותר, עד שיוצא 'נקי בלי עינים', ואז יודעים שסר העין הרע (אוצר הפלאות א' עמוד ריח, קובץ בית הלל שנה יב גליון מז טבת תשע"ג עמוד קב). ❖

אלא ודאי מוכח, שאין זה מדרכי התורה. וכל מנהג העולם כיום הוא בגלל ש'כך נוהגים' ו'כך מקובל' 'העולם עושים כן', ואין בו כדי להתיר רפואה שאין בה הגיון טבעי, ושמא מקור הדבר מהנוצרים שגם הם עושים כן, ויש בזה חשש איסור משום 'דרכי האמורי' (הג"ר אליהו בר שלום שליט"א – 'קובץ בית הלל' שנה יב גליון מז טבת תשע"ג עמוד קב).

וכך מספר הרב משה יגודיוב שליט"א (יתד נאמן מוסף שבת קודש תשע"א גיליון 26 עמוד 28), כמחבר הספר "עין הרע" - ב"עין יהודית", חיפשתי וחקרתי רבות מה מקור המנהג של הוצאת עין הרע על ידי עופרת ולא מצאתי לכך מקור. שאלתי את הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א, והשיבני שאין לכך מקור. בנוסף כתב לי הג"ר יעקב הלל שליט"א, שלא רק שאין לכך מקור, אלא אף אסור לעשות כן.

אין לעשות כן: מקור שני בו מובא דברי הגר"ח קנייבסקי, בספר סגולות רבותינו (עמוד מספר 336) - שאלה: האם יש אמת במה שעושים כמה אנשים (וביניהם חרדים), שמוציאים עין הרע שיש לאדם על ידי עופרת. תשובה: אין לעשות כן.

מקור שלישי, בו מובא דעת הגר"ח קנייבסקי בספר 'אשיחה' תשובות מהגר"ח"ק (עמוד 398) - שאלה: מי שחושש מעין הרע שאולי עשה לו מאן דהו, האם ראוי לעשות מה שנוהגים להוציא עין הרע בעופרת, ויש אנשים המומחים לכך. תשובה: עיין בברכות נ"ה ע"ב.

ובאשיחה (שם הערה מא) - ציטט את דברי הגמ' בברכות דף נה ע"ב מי שנכנס לעיר ומפחד מעין הרע, יאחז אגודל ידו הימנית בידו השמאלית ואת אגודל ידו השמאלית בידו הימנית, ויאמר כך אני פלוני מזרעו של יוסף שלא שולטת בו העין. ולכאורה כוונת הגר"ח קנייבסקי שבגמרא שם יש עצה ברורה ואין צורך לחפש עצות חדשות (מ.ש.).

תפילה: ועיין עוד מה שכתב בזה בשו"ת ויצבור יוסף (בר שלום, חלק ג' סימן ס"א) שיש לחוש לעין הרע כפי שמצאנו כמה פעמים בגמ' הענין של עין הרע וסגולות לינצל ממנה, וצריך לזהר אולם לא לפחד יותר מדאי. ואין ללכת למוציאים עין הרע על ידי עופרת או לחש והשבעות, אלא יתפלל אל ד' שיצילנו מעיני בני אדם ויסמוך על ד'.

2. דעת המתירים

מפורש: המקור התורני הקדום שמזכיר בפירוש יציקת עופרת, הוא בשו"ת צמח צדק (חב"ד - או"ח סימן ל"ח) שדן האם בשבת מותר להתיר עופרת בשביל לסלק תולעים, האם זה בכלל סגולה ורפואה בדוקה המותרת בשבת או לא, ועיין שם למסקנא שנוטה להתיר, ומכך שדן רק כלפי שבת רואים שסובר שביום חול ודאי מותר (מ.ל.).

מותר: עוד מצינו בדברי הגר"ר שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (חלק יו"ד סימן רטו), שכתב שאין חשש איסור להוציא עין הרע על ידי שְׁעוּה משום דרכי האמורי. וביסס את דבריו על הדרכי משה (סימן קעט) בשם הר"ן דמספק אין לחוש לדרכי האמורי, ומאן לימא לן שזה מדרכי האמורי וישראל למדו מהגויים, אולי הוי להיפך שהגויים למדו מאתנו. ועוד דבדבר רפואה אין בו משום דרכי האמורי.

ותמה על דבריו הגר"ר יצחק שטיין שליט"א בקונטרס אל תפנו (עמוד עא), שכל ההיתר של הר"ן הוא בספק אם מרפא ולא בספק אם זה דרכי האמורי שמספק ודאי צריך להחמיר כמפורש ברמ"א, ועוד שבלשון הדרכי משה משמע שמסיק שאסור כדעת הרשב"א ורבינו יונה והמרדכי, ואיך נסמוך להתיר על סמך דיוק לשון בר"ן נגד כל הנך ראשונים. והסיק; אף שמצד הדין יותר נראה לומר שאסור, אולם מכיון שנהגו כן ישראל תמיד וביניהם גדולים וצדיקים יש ללמד זכות עליהם, ואפשר שהוא בכלל דברי החות יאיר (סימן רלד) שכתב וז"ל ולענין הלכה למעשה נראה דכל מה שנתפשט אצל הנשים מנהגו, הנח לישראל דמסתמא נודעו בנסיון, והורה להם מורה להתיר.

כך מקובל: סברת המתירים, שאין לערער על מה שהיה נהוג בתפוצות ישראל מקדמת דנא, וביותר שלפי המקובל (ישועות מרדכי עמוד 66) מקור המנהג של הוצאת עין הרע בעופרת מיוחס לחיד"א (אכן בספרי החיד"א לא הוזכר, ויש בזה פלא שהרי החיד"א יש לו ספרים על כל מקצועות התורה וסיפורים ועובדות ואילו היה הדבר מוסמך בידו היה מזכירו בספריו הרבים). וכן אומר הגר"ר

רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירה שליט"א (מרי"ח ניחוח קובץ גליונות תשע"ד עמוד מספר 33) שזה מיוחס להחיד"א, וכל אדם יכול ללמוד בקלות לעשות את הסגולה רק צריך לזה עין טובה.

מסורת: ושמעתי עוד בשם האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, שכידוע היה ממליץ מאוד על מנהג זה להוצאת עין הרע, ואמר שזה מיוחס עד לר' חיים מוואלז'ין. ומטו משמיה דהג"ר שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל שאין לערער על מנהג זה, שכבר ידוע מדורי דורות. וכן כתב בספר ואין למו מכשול (חלק ב' פרק ו' סעיף י"ב) שמותר להוציא עין הרע על ידי עופרת וכדומה ואין בכך איסור, הואיל וכל דבר שיש בו קבלה ומסורת שהוא פועל לטובה אין לזלזל בו, וכמו שכתב הרשב"א וסיעתו שכל דבר שיש לו מסורת אין לזלזל בו כיון שיסודתו מהררי קודש. וכן מטו משמיה דהגראי"ל שטינמן שליט"א שמותר להוציא עין הרע על ידי עופרת.

ועיין בשו"ת באר משה (חלק ג' סימן ק"י) שכתב להתיר לכבות גחלים נגד עין הרע, על פי דברי המאירי (שבת דף סה: ד"ה המשנה השישית, וכן כתב המאירי פסחים ק"ג), ש"דברים המוניים" ו"רפואה המונית" לא נאסרו. ולכן מותר לבן שיש לו געגועים לאביו לצאת בקשרים שהיא 'ניחוש המוני', שנוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאל, וזה היה לחש להשקיטו מן הדאגה.

3. גדולי ישראל בעבר ובהווה

שולחים: כך ידוע על הרבה מגדולי ישראל בעבר ובהווה שלא מתנגדים לזה, ואדרבה היו שולחים את מקבלי עצתם

ללכת להוצאת עין הרע על ידי עופרת. כפי שידוע על הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל, שהיה שולח כסדר עשרות השואלים לעצתו לעשות הוצאת עין הרע על ידי עופרת, וכן האדמו"ר מויזניץ בעל הישועות משה זצ"ל, והאדמו"ר מקרעטשניף זצ"ל, והאדמו"ר מלעלוב זצ"ל היו שולחים לזה.

וכן בזמננו שמעתי על האדמו"ר מבעלז שליט"א, והאדמו"ר מאמשינוב שליט"א, והאדמו"ר מביאן שליט"א, והאדמו"ר מצאנז שליט"א, והג"ר יעקב אדלשטיין שליט"א רב רמת השרון ושכונת נאות יוסף בבני ברק, והאדמו"ר מויזניץ שליט"א, והגרי"מ שכטר שליט"א, והאדמו"ר

מנהג ישראל תורה

תלוי אצל מי...

דעת הרב בן ציון מוצפי שליט"א באופן כללי על כל סוגי הסגולות נגד עין הרע עוד לפני הבירור ההלכתי בכל צדדי הנושא; לא כדאי להתעסק בדברים הללו כלל (א.ה. אולי משום סייג שלא יגיעו לאיסורים), ואין צורך לחפש דרכים להוריד עין הרע, וכלשונו - זה לא עין ולא רע, צריכים לקבוע עתים לתורה והיא מגינה על כולנו. תפסיק לחשוש מעין הרע, ולא תיפגע.

בנוסף הוא אומר; יש דברים שאסור בהחלט משום ניחוש ומנהגי וחוקות הגויים וזה עבודה זרה. כגון לזרוק ביצה כנגד עין הרע, או לזרוק ביצה בכניסת הבית ולעבור מעליה. או לעשן את הבית עם "בכור" (סוג אבנים ושרף) נגד עין הרע ולסלק רוחות רעות.

וכלפי הנדון ההלכתי האם מותר להוציא עין רעה על ידי עופרת? השיב דמיונות. לא נכנס ולא יצא...

אולם בכמה משיעוריו אמר הרב מוצפי, שאפשר ללכת ליציקת עופרת להוצאת עין הרע לאנשים מוסמכים שגדולי עולם היו אצלם, ואף הזכיר שמות של אנשים שבירר שיודע שעושים זאת כדת וכדין, אצלם מותר לכתחילה. והוסיף שגם אמא שלו היתה עושה לכל הילדים הוצאת עין הרע בסיר של עופרת, כמו שהיתה מבשלת אוכל לילדים כך היתה מבשלת עופרת להוצאת עין הרע. עכ"ד.

3 כפות מים: אגב, יש עוד דרך (פחות ידועה) להוצאת עין הרע, שיש לברר מה דינה.

וכך סדר עשייתה; שופכים לתוך צלחת 3 כפות מים בלבד, מכניסים את הידים למים, ומעבירים על הפנים 3 פעמים, אחר כך מסתכלים בצלחת ורואים שנהיה יותר מים בצלחת ממה שהיה מתחילה, וכך יוצא העין הרע. ❖

מרחמסטריווקא שליט"א ששולחים הרבה פעמים אנשים להוצאת עין הרע על ידי עופרת ונותנים את ברכתם על כך.

וכתב הג"ר **צבי שפיץ שליט"א** בספרו **'משפטי התורה'** (פרשת משפטים עמוד שפה), שאין בזה שום חשש להוציא עין הרע על ידי עופרת המקובל בכלל ישראל. אמנם חובה לוודא תחילה שאותם האנשים או נשים העוסקים בכך הינם יראי אלקים המקפידים על קלה כבחמורה, ויש להם ידיעה ברורה ונסיון רב בהוצאת עין הרע, וגדולי הוראה סמכו ידיהם עליהם, אז ניתן לפנות אליהם ללא כל חשש.

4. סילוק עין הרע, פחדים, ותולעים....

מניעת תולעים: יציקת עופרת מקובל בקרב הציבור שמוציא עין הרע. אולם מצאנו לו עוד שני שימושים. **בשו"ת צמח צדק** (או"ח סימן ל"ח) מבואר שמועיל להתיק עופרת בשביל לסלק תולעים, ודן רק מצד הלכות שבת, ומשמע שבימי החול ברור שמותר לעשות כן (מ.ל.).

פחד מכלב: בשו"ת **וודרשת וחקרת** (חלק ב' יורה דעה סימן כב) נשאל אודות מנהג קדמון מדורי דורות שאם יש פחדים לילדים לוקחים סיר מתכת ומרתיחים בתוכו חתיכת עופרת וכשהוא מתבשל מכסים ראש התינוק במגבת וכדומה, ושמים כלי עם מים מעל ראשו ושופכים את העופרת לתוך המים ומתקשה העופרת בציור משונה כגון ראש כלב או שאר דברים הנמצאים במחשבות של הילד, ועל ידי פעולה זו כל הפחדים נעלמים מהילד כלא היו, והכל על מקומו בא בשלום, ויש לדון האם מותר לעשות כן על פי התורה והוא מסטרא דקדושה או חלילה מצד אחר.

והשיב, הדבר מותר וגם מצוה יש בזה כיון שמועיל הדבר להסיר פחד כפי שהוכח מהנסיון, ואף שכתוב (ירמיהו פרק י"ז פסוק ה') **אָרוּר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְאִשׁ בְּאִשׁוֹ וְזָלְעוּ וּמָן ה' יְסוּר לְבָו:** מכל מקום אם בטוח בד' שיעשה לו תשועה על ידי מעשה זה מותר לכתחילה, ואין בזה שום חשש.

וכן כתב בספר **ואין למו מכשול** (חלק ב' פרק ד' סעיף ה' בהערה) שכן נהגו לעשות בעדת הבוכרים הי"ו, ואומרים שאכן הדבר מועיל להסיר פחד.

יישר כח! להרב משה שוחט שליט"א, ולהרב דוד שמרלר ומשפחתו שליט"א, על הסיוע הרב בליקוט ועריכת הדברים. חלק ניכר מהדברים מתוך הספר **סגולות רבותינו** (עמוד 336 ואילך). ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

הנושא לשבוע הבא גליון מספר 85 יום ג' פרשת לך לך ז' חשון תשע"ז.

חיזק ראייה בזמננו – ריש מסכת בבא בתרא דף ב:

ניתן לשלוח – רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

נא לתרום בעין יפה להמשך הופעת הגליונות.

הערות מבני החבורה

זהירות!

למנוע אסון: חשוב לדעת, שיש ליזהר מאוד משאיפת העשן שעולה מהעופרת בשעת ההרתחה, שכן מכל סוגי המתכות העופרת הוא החומר הרעיל ביותר, והגוף אינו מצליח להוציא את העופרת שנשאף לקרבו. אנשים שלא נזהרו וערכו בדיקת דם פשוטה, הרופא ראה בפירוש את כמויות העופרת והברזל שנכנסו לגוף. ויש שבגלל זה התחילו לעשות את הוצאת עין הרע בשעוה, שאינה רעילה כל כך כמו עופרת.

אולם המקובל הג"ר **דוד אבוחצירה שליט"א** הבטיח לעוסקים במלאכת הקודש, שודאי העופרת לא תזיק למי שעושה זאת בדרך התורה. והוסיף, עופרת ראשי תיבות - רפואה על פי תורה (עופרת גם ראשי תיבות = עין הרע, פחד, רוח רעה, תתפלל). כך גם מחזק מאוד ידי העוסקים במלאכת קודש זו שזה זיכוי הרבים לעזור לצריכים ישועה, וכאשר מגיעים אליו אנשים עם בעיות שונות הוא מורה ללכת למי שידוע להוציא עין הרע באמצעות עופרת בדרך התורה. ❖